

BEATA WOLSKA

TROSKA O ŻYCIE I ZDROWIE POCZĘTEGO DZIECKA WYRAZEM ODPOWIEDZIALNOŚCI RODZICIELSKIEJ

Termin „odpowiedzialność” jest pojęciem na tyle szerokim, że doprecyzowanie jego znaczenia w odniesieniu do konkretnych rozważań staje się nieodzowne. W ujęciu uniwersalnym dotyczącym współczesnego człowieka określenie „odpowiedzialność” niesie ze sobą inną treść, niż w spojrzeniu na konkretny przypadek odpowiedzialności, rozumianej jako szereg wyzwań stojących przed rodzicami w dzisiejszych czasach. Wobec tego należałoby się zastanowić i zadać sobie następujące pytania: Czym dla mnie jest odpowiedzialność? Czy ja sam jestem człowiekiem odpowiedzialnym? Czy odpowiedzialność stanowi jedną z naczelných wartości, którą kieruję się w swoim życiu? Odpowiedzi na postawione pytania nie są jednak tak proste i jednoznaczne, jak pozornie mogłoby się wydawać. Nie ulega jednak wątpliwości, iż powinny one stać się punktem wyjścia do podjęcia głębszych rozważań nad miejscem odpowiedzialności w życiu każdego z nas, zwłaszcza w życiu rodziców, którzy mają do spełnienia niezwykłą misję, jaką z pewnością jest wychowanie dzieci.

1. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA DZIECKO POCZĘTE

A. Rynio, analizując poszczególne aspekty odpowiedzialności, wskazuje na trzy zasadnicze pytania, a mianowicie: „kto”, „za co” oraz „wobec kogo

odpowiada”¹. W kontekście poruszanej problematyki nasuwają się więc pytania: kto odpowiada za dziecko w prenatalnym okresie życia, a także: wobec kogo odpowiada. Można także pójść o krok dalej i zapytać, jaki jest stopień oraz zakres tej odpowiedzialności, a także czy istnieją oraz jakie są możliwe konsekwencje w przypadku jej ewidentnego braku. Na początku jednak zasadnym i zarazem nieodzownym elementem staje się przybliżenie definicyjnego ujęcia terminu „odpowiedzialność”.

Przeglądając literaturę przedmiotu, można zauważyć, iż nie ma powszechnie obowiązującej definicji odpowiedzialności. W tym miejscu ukazane zostanie ujęcie odpowiedzialności na gruncie pedagogiki w odniesieniu do poczętego dziecka oraz rodziców.

W *Encyklopedii pedagogicznej XXI wieku* znajdują się cztery znaczenia tegoż właśnie pojęcia. Po pierwsze: odpowiedzialność to „obowiązek moralny lub prawny polegający na ponoszeniu konsekwencji swoich czynów”². Mając na uwadze powyższą definicję, zasadne staje się odwołanie do przedmiotu etyki, działania ludzkiego oraz człowieka będącego podmiotem tego właśnie działania. Możemy więc mówić o osobie – sprawcy, podjętym działaniu i wynikających z tego konsekwencjach, skutkach³. Analogicznie rzecz ujmując, można stwierdzić, że odpowiedzialność kobiety – matki oraz mężczyzny – ojca wynika z faktu poczęcia dziecka, będącego następstwem podjętych działań seksualnych. Powyższa definicja ujmuje odpowiedzialność jako „obowiązek moralny lub prawny”⁴. Mogą tutaj budzić się jednak pewne wątpliwości, choćby co do sposobu egzekwowania spełnienia obowiązku troski o życie i zdrowie poczętego dziecka. Coraz częściej bowiem możemy usłyszeć choćby za pośrednictwem mass mediów o tym, że kobieta w ciąży narażyła na utratę zdrowia lub życia swoje dziecko poprzez podjęte działanie, choćby nadużycie alkoholu czy też innych środków psychoaktywnych, co w następstwie mogło przyczynić się lub bezpośrednio doprowadziło do choroby dziecka po urodzeniu. Nasuwa się pytanie o konsekwencje takiego działania, czy ponosi je tylko dziecko, które doznało uszczerbku na całe swo-

¹ A. R y n i o, *ABC wychowania do odpowiedzialności*, w: *Odpowiedzialność społeczna w innowacyjnej gospodarce*, red. P. Kawalec, A. Błachut, Lublin: Wydawnictwo KUL 2011, s. 217.

² E. A l b i ń s k a, *Odpowiedzialność*, w: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, red. T. Pilch, t. III, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak 2004, s. 773.

³ T. S t y c z e ń, J. M e r e c k i, *ABC etyki*, Lublin: RW KUL 1996, s. 26-27.

⁴ A l b i ń s k a, *Odpowiedzialność*, s. 773.

je życie, czy też odpowiedzą za to rodzice, a jeśli tak, to w jakim zakresie. Najgorsze jednak jest to, że dziecko znajdujące się w łonie kobiety nie jest w stanie nic zrobić, by obronić się przed różnego rodzaju zagrożeniami dla jego zdrowia lub życia. D. Kornas-Biela w książce *Pedagogika prenatalna. Nowy obszar nauk o wychowaniu* zwraca uwagę na problem przemocy wobec poczętego dziecka, tzw. przemocy prenatalnej⁵. W tym miejscu zostało to tylko zasygnalizowane, natomiast szerszy kontekst zostanie ukazany w punkcie drugim, dotyczącym odpowiedzialności matki za poczęte dziecko.

Po drugie: odpowiedzialność to „cecha postępowania człowieka, będąca rezultatem sterowania tym postępowaniem w stosunku do innych i samostereowania własnym rozwojem”⁶. W *Słowniku pedagogicznym* możemy ponadto odczytać, że odpowiedzialność jest to „cecha postępowania charakteryzująca się: rozsądkiem, sumiennością, punktualnością, słownością, gotowością do ponoszenia konsekwencji własnego postępowania oraz panowaniem nad emocjami w sytuacjach trudnych. Odpowiedzialność wymaga dojrzałości psychicznej, krytycyzmu i samokontroli”⁷. W przytoczonych definicjach odnajdujemy więc konkretne cechy charakteryzujące osobę odpowiedzialną, z których szczególnie ważne w odniesieniu do poruszanego problemu są rozsądek oraz dojrzałość psychiczna, dzięki której rodzice mogą w pełni świadomie realizować swoje macierzyństwo czy też ojcostwo.

Po trzecie: odpowiedzialność definiowana jest jako „podstawa samorealizacji, moralności, więzi społecznych”⁸. W kontekście przytoczonej definicji można przywołać hierarchię potrzeb A. Masłowa, zwłaszcza potrzebę samorealizacji, która znajduje się na samym szczycie tejże piramidy. Zgodnie z koncepcją Masłowa, „po zaspokojeniu potrzeb na niższym poziomie człowiek zwraca uwagę na zaspokojenie potrzeb z kolejnego, wyższego poziomu”⁹. Możemy mówić o następujących grupach potrzeb (od najniższej do najwyższej w hierarchii): fizjologiczne, bezpieczeństwa, społeczne, uznania oraz samorealizacji. Potrzeba samorealizacji jest związana z dążeniem jed-

⁵ D. Kornas-Biela, *Pedagogika prenatalna. Nowy obszar nauk o wychowaniu*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2009, s. 43-65.

⁶ Albińska, *Odpowiedzialność*, s. 773.

⁷ Cz. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2009, s. 123.

⁸ Albińska, *Odpowiedzialność*, s. 773.

⁹ A. Gick, M. Tarczyńska, *Motywowanie pracowników. Systemy – techniki – praktyka*, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 1999, s. 35-36.

nostki do zaspokojenia osobistych ambicji, z nieustannym doskonaleniem oraz rozwojem¹⁰. Niewątpliwie rodzicielstwo jest nowym wyzwaniem w życiu kobiety i mężczyzny, stwarzającym szanse osobistego rozwoju i dalszego doskonalenia. Pragnienie samorealizacji może być w dużej mierze zaspokojone właśnie na drodze odpowiedzialnego macierzyństwa, ojcostwa. Niejednokrotnie jednak, mówiąc o samorealizacji, uwzględnia się wyłącznie płaszczyznę zawodową, pomijając przy tym aspekt rodzicielstwa. Poczęcie dziecka, macierzyństwo utożsamiane jest bowiem często z ograniczeniem aktywności, niemożnością realizacji kobiety na płaszczyźnie zawodowej. Kobiety są również często wewnętrznie rozdarte, rozbite, na szali wagi bowiem stawiane są z jednej strony – rodzina, z drugiej zaś – praca.

Po czwarte: odpowiedzialność to „wartość moralna przejawiająca się w przeżyciach psychicznych człowieka (osobowego «ja») oraz w jego czynach”¹¹. Z każdym działaniem człowieka wiążą się osobiste przeżycia, doznania, reakcje. Fakt poczęcia dziecka, zostania rodzicem, matką, ojcem, babcią czy też dziadkiem rodzi więc osobiste przeżycia każdego z członków rodziny i jest źródłem różnych zachowań mających na celu troskę o poczęte dziecko lub też wymierzonych przeciwko nowemu życiu.

2. ODPOWIEDZIALNOŚĆ MATKI ZA DZIECKO POCZĘTE

Na początku niniejszego punktu należy podkreślić, że „dojrzałe, pełne macierzyństwo nie istnieje bez ojcostwa, podobnie jak dojrzałe ojcostwo nie jest możliwe bez macierzyństwa”¹². Trzeba to mocno zaakcentować, bowiem w kontekście ciągłych zmian społecznych próbuje się tę prawdę niejednokrotnie deprecjonować.

Nie ulega wątpliwości, że dziecko już od pierwszych chwil swojego życia potrzebuje bezwarunkowej akceptacji, obecności oraz troski obojga rodziców, zarówno matki, jak i ojca. Nie zawsze jednak je otrzymuje, a przyczyny tego mogą być różne, chociażby niedojrzałość rodziców czy też znalezienie się kobiety w obliczu tzw. trudnego macierzyństwa. A. Maciarz zwraca uwagę na różne formy trudnego macierzyństwa, wśród których wymienia m.in. sa-

¹⁰ Tamże, s. 36.

¹¹ A l b i Ń s k a, *Odpowiedzialność*, s. 773.

¹² J. A u g u s t y n, *Co matka i ojciec dają dziecku?*, w: *Macierzyństwo*, red. J. Augustyn, Kraków: Wydawnictwo WAM 1998, s. 11.

motne macierzyństwo, kiedy to kobieta nie jest związana formalnie z ojcem dziecka, sama sprawuje opiekę nad dzieckiem, ale także wtedy, gdy samotność kobiety jest wynikiem rozbicia rodziny czy też śmierci współmałżonka¹³. Sytuacja trudnego macierzyństwa wymaga od kobiety niejednokrotnie większego zaangażowania na rzecz rodziny, niekiedy także ofiarności, wyrzeczeń, nieustannej pracy nad sobą, nad własnymi słabościami, ale także i większej zaradności życiowej, związanej chociażby z koniecznością utrzymania rodziny. Wobec takiej sytuacji na kobiecie spoczywa wielka odpowiedzialność, bowiem pozbawiona wsparcia ze strony ojca dziecka musi „dać z siebie wszystko” w celu zapewnienia dziecku możliwie najlepszych warunków dla prawidłowego rozwoju.

Mówiąc o odpowiedzialności matki wobec poczętego dziecka, należy zastanowić się, jaki jest jej zakres, co należy do obowiązków kobiety w ciąży, jakie zachowania kobiety można uznać za odpowiedzialne bądź też jakie działania matki świadczą o ewidentnym braku odpowiedzialności. Bez wątplenia bowiem można stwierdzić, że to właśnie matka jest „strażniczką poczętego życia”¹⁴. Jan Paweł II podkreśla, że dziecko poczęte to „istota najbardziej niewinna [...]. Jest ona słaba i bezbronna do tego stopnia, że jest pozbawiona nawet tej znikomej obrony, jaką stanowi dla nowo narodzonego dziecka jego błagalne kwilenie i płacz. Jest całkowicie powierzona trosce i opiece tej, która nosi ją w łonie”¹⁵. Kobieta zatem jest niejako przede wszystkim zobligowana do ochrony życia i zdrowia znajdującego się w jej łonie dziecka.

Do powinności kobiety w ciąży należy podjęcie działań na rzecz obrony dziecka, a także zaniechanie tych zachowań, które choćby w niewielkim stopniu mogłyby przyczynić się do utraty jego zdrowia. Są jednak sytuacje, w których kobieta pomimo pełnej świadomości swojego „odmiennego stanu” podejmuje działania, które mogą negatywnie wpłynąć na rozwój oraz życie poczętego dziecka, np. poprzez stosowanie różnego rodzaju używek, takich jak narkotyki, alkohol, papierosy, czy też pracę w szkodliwych warunkach, zbyt intensywne wykonywanie ćwiczeń fizycznych, a także stosowanie głódówek celem utrzymania szczupłej sylwetki w okresie ciąży. W takim przy-

¹³ A. M a c i a r z, *Macierzyństwo w kontekście zmian społecznych*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak 2004, s. 24, 28-30.

¹⁴ J. A u g u s t y n, *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe*, Kraków: Wydawnictwo WAM 2009, s. 102.

¹⁵ J a n P a w e ł II, *Encyklika „Evangelium vitae”*, Rzym 1995, nr 58, w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków: Wydawnictwo Znak 2005, s. 919.

padku można mówić o przemocy prenatalnej wobec poczętego dziecka. D. Kornas-Biela przemocą prenatalną określa „każde działanie osoby dorosłej (zamierzone lub niezamierzone), które ujemnie wpływa na zdrowie, rozwój fizyczny i psychospołeczny dziecka”¹⁶. U podstaw przemocy wymierzonej przeciw dziecku mogą znajdować się m.in. niekompetencja oraz brak stosownej wiedzy rodziców, niedojrzałość do podjęcia roli rodzicielskiej, brak akceptacji dziecka, życiowa nieporadność rodziców czy też brak wsparcia ze strony najbliższych¹⁷. Warto podkreślić, że sprawcą przemocy wobec dziecka poczętego może być matka, ale także i ojciec dziecka lub inne osoby z otoczenia kobiety. Różne mogą być także jej formy, m.in. przemoc fizyczna, psychiczna, której skutki mogą być tragiczne dla życia dziecka¹⁸.

Do obowiązku każdego z nas należy zatem to, by zareagować w sytuacji, kiedy jesteśmy świadkami bądź też podejrzewamy, że dziecko poczęte jest narażone na utratę zdrowia lub życia przez nieroztropne zachowanie samej matki (np. spożywającej alkohol), jak również agresywne formy zachowania się innych osób. Trzeba pamiętać, że lęk przed zwróceniem uwagi w takich sytuacjach czy też całkowity brak reakcji, obojętność może w konsekwencji doprowadzić do opłakanego skutku, jakim jest utrata życia całkowicie bezbronного dziecka.

W tym miejscu warto podjąć refleksję nad tym, co może zrobić sama matka w celu ochrony zdrowia i życia poczętego dziecka, a bez wątpienia może w tym zakresie zrobić wiele. Ważna w tym względzie jest przede wszystkim troska kobiety o własne zdrowie, a więc także o zdrowie dziecka, poprzez higieniczny tryb życia, właściwe odżywianie, rezygnację z używek, uczestnictwo w kontrolnych wizytach lekarskich, stosowanie się do zaleceń lekarskich czy też przez podjęcie różnych form aktywności fizycznej wskazanych dla kobiet w ciąży¹⁹. Mówiąc o dobrym odżywianiu w okresie ciąży, trzeba pamiętać, że nie chodzi tutaj tyle o samą ilość, obfitość spożywanego pożywienia, ile przede wszystkim o regularność posiłków i ich jakość, w celu zapewnienia dziecku składników odżywczych niezbędnych dla jego właściwego rozwoju²⁰.

¹⁶ K o r n a s - B i e l a, *Pedagogika prenatalna*, s. 43.

¹⁷ Tamże, s. 44.

¹⁸ Tamże, s. 58-59.

¹⁹ W. F i j a ł k o w s k i, *U progu rodzicielstwa*, Wrocław: Wydawnictwo TUM 2003, s. 50-75.

²⁰ Tamże, s. 50-53.

Bardzo ważnym działaniem matki na rzecz poczętego dziecka jest także całkowita rezygnacja z używek, takich jak alkohol, papierosy, oraz innych środków psychoaktywnych. Stosowanie wszelkiego rodzaju używek przez matkę w okresie ciąży może nieść za sobą opłakane skutki dla zdrowia i życia poczętego dziecka, np. „u palących matek częściej zdarzają się poronienia”²¹, „tytoń upośledza rozwój w okresie prenatalnym, przyczyniając się do wzrostu zachorowalności i umieralności, powstania wad i mikrouszkodzeń, będących przyczyną zaburzeń rozwoju po urodzeniu, upośledzenia umysłowego i parcjalnych deficytów (np. trudności w matematyce, dysleksji)”²². Natomiast spożywanie alkoholu przez kobietę w okresie ciąży może przyczynić się do powstania „płodowego zespołu alkoholowego” (FAS), objawiającego się m.in. w zaburzeniach rozwoju dziecka, wadach twarzoczaszki, takich jak „małogłowie, wąsko i płytko osadzone gałki oczne [...] małe i wąskie wargi, krótki nos i nie całkowicie wykształcona żuchwa”²³. Nieodpowiedzialne zachowanie kobiety stosującej używki w okresie ciąży może doprowadzić do nieodwracalnych w skutkach zmian. Ważnym elementem, który może przyczynić się do rezygnacji rodziców z wszelkiego rodzaju form działania zagrażających życiu i zdrowiu dziecka (np. palenia papierosów), jest budowanie więzi z dzieckiem, komunikacja z dzieckiem już od pierwszych chwil jego istnienia.

Więź matki z dzieckiem od momentu poczęcia stanowi podstawę do kształtowania się osobowości dziecka, jego prawidłowego rozwoju emocjonalnego, a także do budowania relacji z innymi ludźmi czy też podejmowania w przyszłości roli rodzicielskiej²⁴.

E. Bielawska-Batorowicz więź emocjonalną z dzieckiem określa jako relację składającą się z trzech elementów, a mianowicie: 1) traktowania dziecka jako odrębnej osoby, 2) przypisywania jej określonych cech oraz właściwości, 3) prób nawiązywania kontaktów z poczętym dzieckiem²⁵. Okres oczekiwania na narodziny dziecka jest zatem szansą na poprawę lub pogłębienie więzi pomiędzy matką i ojcem, a także rodzicami i poczętym

²¹ Tamże, s. 64.

²² K o r n a s - B i e l a, *Pedagogika prenatalna*, s. 51.

²³ F i j a ł k o w s k i, *U progu rodzicielstwa*, s. 67-68.

²⁴ M a c i a r z, *Macierzyństwo*, s. 9.

²⁵ E. B i e l a w s k a - B a t o r o w i c z, *Psychologiczne aspekty prokreacji*, Katowice: Wydawnictwo Naukowe „Śląsk” 2006, s. 130.

dzieckiem, to również dobry czas na wspólne zjednoczenie sił obojga rodziców na rzecz troski o poczęte dziecko.

3. ODPOWIEDZIALNOŚĆ OJCA ZA DZIECKO POCZĘTE

Poruszając aspekt odpowiedzialności ojca za poczęte dziecko, należy zastanowić się nad jej zakresem. Wówczas rodzi się pytanie o to, czy odpowiedzialność ojca jest mniejsza, równa, czy też może większa od odpowiedzialności matki. Choć odpowiedź na powyższe pytanie wydaje się jednoznaczna i bezsprzeczna, tzn. rodzice w równym stopniu są odpowiedzialni za życie i zdrowie poczętego dziecka, to okazuje się, że w rzeczywistości wcale nie jest to tak oczywiste, jak z pozoru mogłoby się wydawać. Często bowiem całą odpowiedzialnością za życie dziecka obarcza się wyłącznie kobietę w ciąży, przy jednoczesnym pomijaniu lub też pomniejszaniu współodpowiedzialności ojca dziecka. Niejednokrotnie możemy usłyszeć chociażby tylko za pośrednictwem mass mediów o przypadkach uchylenia się ojca od odpowiedzialności za poczęte dziecko, kiedy traktowane jest ono w kategorii „problemu”, wyłącznej sprawy kobiety czy też przeszkody w dotychczasowym życiu mężczyzny, jego karierze zawodowej.

Sprawowanie przez ojca pieczy nad dzieckiem poczętym niewątpliwie realizuje się poprzez wsparcie kobiety podczas całego okresu ciąży i porodu. W literaturze przedmiotu możemy odnaleźć różne definicje i rodzaje wsparcia społecznego. W tym miejscu przybliżona zostanie jedna z istniejących definicji, zgodnie z którą wsparcie społeczne to „rodzaj interakcji społecznej, która zostaje podjęta przez jednego lub obu uczestników w sytuacji problemowej, trudnej, stresowej lub krytycznej”²⁶. Autorzy poruszający problematykę wsparcia społecznego wskazują na jego różne rodzaje, wśród których wymieniają m.in. wsparcie emocjonalne, instrumentalne czy też informacyjne (poznawcze)²⁷.

²⁶ H. Sę k, R. C ie ś l a k, *Wsparcie społeczne – sposoby definiowania, rodzaje i źródła wsparcia, wybrane koncepcje teoretyczne*, w: *Wsparcie społeczne, stres i zdrowie*, red. H. Sę k, R. Cie ś l a k, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2004, s. 18.

²⁷ Zob. Sę k, C ie ś l a k, *Wsparcie społeczne*, s. 18-19; R. P o p r a w a, *Zasoby osobiste w radzeniu sobie ze stresem*, w: *Podstawy psychologii zdrowia*, red. G. Dolińska-Zygmunt, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2001, s. 114-115; B i e l a w s k a - B a t o r o w i c z, *Psychologiczne aspekty*, s. 172-175; K o r n a s - B i e l a, *Pedagogika prenatalna*, s. 108-111; M. B i d z a n, M. R e d z i m s k a, *Własne dziecko*

W kontekście odpowiedzialności ojca za poczęte dziecko szczególne znaczenie odgrywa emocjonalne wsparcie kobiety, które wyraża się m.in. w pozytywnym stosunku do kobiety i dziecka, otoczeniu ich opieką oraz troską, w dodawaniu kobiecie otuchy w trudnych chwilach poprzez wysłuchanie, niekiedy pocieszenie, a zwłaszcza zaś poprzez dostarczenie kobiecie i poczętemu dziecku poczucia bezpieczeństwa i akceptacji. Wsparcie emocjonalne ze strony ojca dziecka sprzyja wyzbyciu się negatywnych uczuć, napięć i obaw kobiety, może także przyczynić się do poprawy jej samopoczucia oraz ogólnej samooceny²⁸.

Nie bez znaczenia jest także wsparcie instrumentalne kobiety w ciąży przez ojca dziecka, przejawiające się czy to w formie zabezpieczenia materialnego, czy też poprzez udzielenie jej konkretnej pomocy we wspólnym rozwiązaniu napotkanych trudności, problemów²⁹. Należy przy tym zaznaczyć, że współodpowiedzialność ojca nie może i nie powinna ograniczać się wyłącznie do słownych deklaracji odnośnie do oferowanej pomocy czy też jedynie zabezpieczenia finansowego kobiety oraz oczekiwanego dziecka. Oczywiście posiadanie dziecka wiąże się z dodatkowymi wydatkami rodziców, związanymi chociażby często z samą koniecznością korzystania z prywatnych usług medycznych przez kobietę w okresie ciąży, uczestnictwem w zajęciach szkoły rodzenia bądź też przygotowaniem wyprawki dla dziecka. Mężczyzna może w związku z tym odczuwać potrzebę zdobycia dodatkowych środków finansowych niezbędnych do utrzymania powiększonej rodziny, co oczywiście jest zrozumiałe. Potrzebny jest w tym jednak zdrowy umiar, rozeznanie w sytuacji, by nie zatracić samej istoty tego, co naprawdę ważne. Okres ciąży to jedyna i niepowtarzalna okazja do nawiązania pierwszych kontaktów z oczekiwanym dzieckiem i ojciec nie powinien w żadnym wypadku tej szansy zaprzepaścić, choćby przez całkowite oddanie pracy zawodowej, a przez to częstą nieobecność w domu, czy też poprzez zaniechanie kontaktów z matką dziecka, obojętność wobec dalszego losu poczętego dziecka.

a wyobrażenie o nim u nastoletnich matek oraz u młodych pełnoletnich kobiet, w: *Motywy, cele, wartości. Przyczynek do zrozumienia stanu ducha i stanu umysłu współczesnych Polaków*, red. E. Martynowicz, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2004, s. 253.

²⁸ S ę k, C i e ś l a k, *Wsparcie społeczne*, s. 19; K o r n a s - B i e l a, *Pedagogika prenatalna*, s. 108; P o p r a w a, *Zasoby osobiste*, s. 114; B i d z a n, R e d z i m s k a, *Własne dziecko*, s. 253.

²⁹ K o r n a s - B i e l a, *Pedagogika prenatalna*, s. 108; P o p r a w a, *Zasoby osobiste*, s. 114.

P. Kociołek zwraca uwagę na problem „uciekających ojców”, którzy wycofują się z życia rodzinnego na rzecz pracy zawodowej, oddają się całkowicie realizacji swoich zainteresowań, pasji czy też uciekają w różnego rodzaju uzależnienia. Przyczyn tego problemu upatruje w częstej „niedojrzałości dzisiejszych ojców”, która objawia się w egoizmie, koncentracji na własnej osobie czy też hedonistycznej wizji życia, gdzie liczy się tylko przyjemność. Ta niedojrzałość ojców staje się niejednokrotnie udziałem samych matek oraz żon, bowiem „ojciec, który nie może potwierdzić swej męskości i ojcostwa we własnym domu, będzie uciekał w pracę, gdzie zostanie doceniony przez współpracowników, gdzie będzie czuł się za coś samodzielnie odpowiedzialny i gdzie dane mu będzie posmakować sukcesu”³⁰.

W. Fijałkowski podkreśla także, że istnieją sytuacje, w których „ojcostwo nie nadąża za macierzyństwem”³¹. Ma to miejsce wtedy, kiedy wiadomość o nieplanowanym poczęciu dziecka wprawia ojca w zakłopotanie, zaskoczenie, wewnętrzne zmieszanie. Niejednokrotnie bowiem mężczyzna potrzebuje więcej czasu niż kobieta, by niejako „oswoić się” z faktem, że został ojcem, dlatego jego pierwsze reakcje na wiadomość o poczęciu dziecka mogą często różnić się z samymi oczekiwaniami kobiety³². Stąd też istnieje ogromna potrzeba „harmonijnego przeżywania rodzicielstwa”, współodpowiedzialności prokreacyjnej małżonków, wyrażającej się w przygotowaniu do poczęcia i urodzenia się dziecka przez obojga małżonków, bowiem „klimat sprzyjający dobremu wychowaniu dzieci i ich przysposobieniu do życia w rodzinie stwarzają tylko małżonkowie zrównoważeni w swych postawach prokreacyjnych, w solidarnym wyrażaniu zamiaru poczęcia dziecka i obopólnym podejmowaniu ról rodzicielskich”³³.

Ojcowska misja ochrony życia poczętego dziecka realizuje się na drodze ochrony życia matki, towarzyszeniu kobiecie w jedynym i niepowtarzalnym okresie, jakim jest czas oczekiwania na narodziny dziecka³⁴. Ważna w tym wszystkim jest sama postawa ojca, jego stosunek do kobiety oraz dziecka, jego zaangażowanie oraz zainteresowanie rozwojem dziecka, przebiegiem

³⁰ P. K o c i o ł e k, *Odkrywanie daru ojcostwa*, w: *Ojcostwo*, red. J. Augustyn, Kraków: Wydawnictwo WAM 1998, s. 128-129.

³¹ W. F i j a ł k o w s k i, *Ojcostwo na nowo odkryte*, Pelplin: Wydawnictwo Diecezjalne 1996, s. 71.

³² Tamże, s. 71.

³³ F i j a ł k o w s k i, *U progu rodzicielstwa*, s. 37-38.

³⁴ A u g u s t y n, *Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne*, s. 102.

ciąży i zdrowiem kobiety, chociażby poprzez towarzyszenie kobiecie podczas kontrolnych wizyt lekarskich, troskę o właściwe odżywianie jej w trakcie trwania ciąży itp.

Na zakończenie pragnę przytoczyć słowa J. Witzaka: „ojcostwo więc – dobre, mądre życiowo, oddziałujące w sposób dalekowzrocznie przemyślany i odpowiedzialny – jest nie mniej trudne niż dobre macierzyństwo. Być bowiem współczesnym, dojrzałym ojcem – oznacza osiąść umiejętność poważnego przeorientowania swojego dotychczasowego życia, zdobyć się na wysiłek samokontroli i ciągłego czuwania nad tym, aby towarzysząc wzrostowi i rozwojowi dziecka, nie zapomnieć o konieczności własnego wraz z nim dorastania”³⁵.

*

Zarówno matka, jak i ojciec są odpowiedzialni za to, by zapewnić poczętemu dziecku jak najlepsze warunki do prawidłowego rozwoju poprzez podjęcie działań mających na celu ochronę jego życia i zdrowia oraz zaniechanie zachowań zagrażających, niosących ze sobą dalekosiężne i nieodwracalne skutki. Optymalną sytuacją jest przygotowanie obojga rodziców do poczęcia i urodzenia się dziecka, otoczenie dziecka miłością, troską, akceptacją, zainteresowaniem, nawiązanie z nim relacji, a przez to wytworzenie szczególnego rodzaju więzi.

BIBLIOGRAFIA

- Alb i ń s k a E.: Odpowiedzialność, w: Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, red. T. Pilch, t. III, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak 2004, s. 773.
A u g u s t y n J.: Co matka i ojciec dają dziecku?, w: Macierzyństwo, red. J. Augustyn, Kraków: Wydawnictwo WAM 1998.

³⁵ J. W i t c z a k, *Ojcostwo bez tajemnic*, Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych 1987, s. 26.

- A u g u s t y n J.: Ojcostwo. Aspekty pedagogiczne i duchowe, Kraków: Wydawnictwo WAM 2009.
- B i d z a n M., R e d z i m s k a M.: Własne dziecko a wyobrażenie o nim u nastoletnich matek oraz u młodych pełnoletnich kobiet, w: Motywy, cele, wartości. Przyczynek do zrozumienia stanu ducha i stanu umysłu współczesnych Polaków, red. E. Martynowicz, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2004.
- B i e l a w s k a - B a t o r o w i c z E.: Psychologiczne aspekty prokreacji, Katowice: Wydawnictwo Naukowe „Śląsk” 2006.
- F i j a ł k o w s k i W.: U progu rodzicielstwa, wyd. 2 poprawione i uzupełnione, Wrocław: Wydawnictwo TUM 2003.
- F i j a ł k o w s k i W.: Ojcostwo na nowo odkryte, Pelplin: Wydawnictwo Diecezjalne 1996.
- G i c k A., T a r c z y Ń s k a M.: Motywowanie pracowników. Systemy – techniki – praktyka, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 1999.
- J a n P a w e ł II: Encyklika „Evangelium vitae”, Rzym 1995, nr 58, w: Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II, Kraków: Wydawnictwo Znak 2005, s. 919.
- K o c i o ł e k P.: Odkrywanie daru ojcostwa, w: Ojcostwo, red. J. Augustyn, Kraków: Wydawnictwo WAM 1998.
- K o r n a s - B i e l a D.: Pedagogika prenatalna. Nowy obszar nauk o wychowaniu, Lublin: Wydawnictwo KUL 2009.
- K u p i s i e w i c z Cz., K u p i s i e w i c z M.: Słownik pedagogiczny, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2009 (Słowniki Akademickie PWN).
- M a c i a r z A.: Macierzyństwo w kontekście zmian społecznych, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak 2004.
- P o p r a w a R.: Zasoby osobiste w radzeniu sobie ze stresem, w: Podstawy psychologii zdrowia, red. G. Dolińska-Zygmunt, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2001.
- R y n i o A.: ABC wychowania do odpowiedzialności, w: Odpowiedzialność społeczna w innowacyjnej gospodarce, red. P. Kawalec, A. Błachut, Lublin: Wydawnictwo KUL 2011.
- S ę k H., C i e ś ł a k R.: Wsparcie społeczne – sposoby definiowania, rodzaje i źródła wsparcia, wybrane koncepcje teoretyczne, w: Wsparcie społeczne, stres i zdrowie, red. H. Sęk, R. Cieślak, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2004.
- S t y c z e Ń T., M e r e c k i J.: ABC etyki, Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1996.
- W i t c z a k J.: Ojcostwo bez tajemnic, Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych 1987.

CONCERN FOR THE LIFE AND HEALTH OF THE CONCEIVED CHILD
AS AN EXPRESSION OF THE PARENTS' RESPONSIBILITY

S u m m a r y

In the article the problem of the parents' responsibility for the conceived child was addressed. The issue is truly important especially in the light of the appearing dangers to the life and health of the unborn child such as abortion or prenatal violence. In the first paragraph the definition of responsibility was formulated in reference to the conceived child and the parents. The second paragraph contains thoughts about the responsibility of the mother for her unborn child. Several aspects were stressed, like the significance of the mother's lifestyle, the child's health and the communication between the mother and the child. In the final part of the article the bottom line is the responsibility of the father in reference to his involvement in protection of the child's life and health. The main focus concerns the support given to the woman by the father of her child.

Key words: parental responsibility, responsibility for conceived child, conceived child, concern for life and health, motherhood, fatherhood.

TROSKA O ŻYCIE I ZDROWIE POCZĘTEGO DZIECKA
WYRAZEM ODPOWIEDZIALNOŚCI RODZICIELSKIEJ

S t r e s z c z e n i e

W artykule podjęto problem odpowiedzialności rodziców za poczęte dziecko. Zagadnienie to jest niezwykle ważne zwłaszcza w obliczu występujących zagrożeń dla życia i zdrowia dziecka prenatalnego, takich jak aborcja czy przemoc prenatalna. W punkcie pierwszym ukazano definicyjne ujęcie odpowiedzialności w odniesieniu do poczętego dziecka oraz rodziców. W punkcie drugim poruszono problem odpowiedzialności matki za dziecko poczęte, podkreślone zostało znaczenie trybu życia matki na życie i zdrowie poczętego dziecka, a także więzi oraz komunikacji matki z dzieckiem prenatalnym. W punkcie trzecim zaakcentowano współodpowiedzialność ojca w zakresie obrony życia i zdrowia poczętego dziecka, zwrócono także uwagę na szczególne znaczenie wsparcia udzielonego kobiecie w ciąży przez ojca dziecka.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność rodzicielska, odpowiedzialność za poczęte dziecko, dziecko poczęte, troska o życie i zdrowie, macierzyństwo, ojcostwo.